Tarkastusvaliokunta Helsinki 21.2.2017

Elinkeinoelämän tutkimuslaitos

K 17/2016 vp / Asiantuntijapyyntö

Tarkastusviraston vuosikertomuksen osiossa ”Elinkeinoelämän edistäminen” on tehty hyviä huomioita koskien valtion elinkeinoelämän edistämiseen tarkoitettujen toimenpiteiden vaikutusarviointeja. Toimenpiteiden (kuten yritystukien) taloudellisten vaikutusten arvioinnissa toimenpiteen kohteena olevien tahojen subjektiiviset mielipiteet vaikutuksista kuten eivät myöskään pelkät deskriptiiviset tilastotiedot (esim. kuinka paljon tukea saaneet yritykset ovat luoneet uusia työpaikkoja tai kasvaneet) riitä toteutuneiden taloudellisten vaikutusten arviointiin eivätkä täytä tutkimuksellisia vaikuttavuusarvioinnin kriteerejä. Esimerkiksi toimenpiteen kohteena olleiden yritysten uusien työpaikkojen lukumäärä ei kerro mitään siitä, kuinka paljon kyseisissä yrityksissä olisi syntynyt uusia työpaikkoja ilman kyseisen toimenpiteen toteuttamista.

Ihanteellisessa tutkimusasetelmassa voitaisiin verrata toimenpiteen jälkeen tapahtunutta kehitystä vastaavaan kehitykseen ilman toimenpiteen toteuttamissa. Käytännössä tämä on yleensä mahdotonta elinkeinoelämän edistämiseen tarkoitettujen toimenpiteiden osalta. Tällöin ihanteellista tutkimusasetelmaa voidaan pyrkiä jäljittelemään ekonometristen menetelmien avulla. Toimenpiteiden vaikuttavuuden tutkimiseen tarvitaan menetelmällistä osaamista ja huolellista tilastollista analyysia.

On kuitenkin huomattava, että täydelliseen vaikutusarviointiin, etenkään ennen toimenpiteen toteutusta, on mahdotonta päästä. Tiedon puute vaikutuksista ei tarkoita sitä ettei vaikutuksia olisi. Tästä huolimatta elinkeinopolitiikan toteutettuja vaikutusarvioita voi pitää yleisesti ottaen puutteellisina.

Vuosikertomuksessa on myös korostettu sitä, että elinkeinojen edistämistoimissa tulee arvioiden toimenpiteiden suorien vaikutusten lisäksi arvioida niiden laajempia yhteiskunnallisia vaikutuksia. Tämä on kannatettavaa. Esimerkiksi yritystukien vaikutusarvioinneissa on varsin harvoin yritetty mitata ja ymmärtää tukien laajempia markkina- tai kilpailuvaikutuksia. Esimerkiksi tuki tiettyä teknologiaa suosivalle elinkeinotoiminnalle voi vähentää kannustimia kyseistä teknologiaa (mahdollisesti parempien) korvaavien teknologioiden kehittämiselle ja siihen liittyvälle innovaatiotoiminnalle. Tuet voivat näin epäsuorasti vääristää sekä teknologioiden että yritysten välistä kilpailua.

Erittäin kannatettava on myös vuosikertomuksen esitys siitä, että vastuuvirkamiehiä koulutettaisiin ymmärtämään mistä hyvä vaikutusarviointi koostuu ja mikä sen laatua voi heikentää. Toimenpiteiden taloudellisista vaikutuksista keskusteltaessa on tärkeää erottaa tutkimuksellisen vaikutusarvioinnin kriteerit täyttävät vaikutusarviot muista havainnoista, joita ei voida pitää vaikuttavuuden arvioinnissa luotettavina.

Kunnioittavasti,

Heli Koski

Tutkimuspäällikkö, Etla